

УДК 025.171:026:37](477-25)

Мацібора Надія Григорівна

завідувач відділу наукової організації та зберігання фонду

Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського, м. Київ, Україна

nadija.macibora@gmail.com

ЗБЕРЕЖЕННЯ І ВИКОРИСТАННЯ КУЛЬТУРНОГО СПАДКУ З ФОНДІВ ОСВІТЯНСЬКИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ

Анотація. У статті проаналізовано роботу освітнянських бібліотек з рідкісними і цінними виданнями на основі анкетних даних. Подано інформацію в порівняльній таблиці щодо виконання поставлених завдань зі збереження і використання цих документів, оцифрування, мікрофільмування та їх реставрації. Досліджено склад й особливості зберігання рідкісних і цінних видань у фондах Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського і мережі освітнянських бібліотек України з метою подальшого внесення їх до бази даних єдиного Державного реєстру національно-культурного надбання, а також створення інтегрованого галузевого ресурсу на базі головної освітнянської книгозбірні. Визначено проблеми й шляхи формування, зберігання і використання фонду рідкісних видань.

Ключові слова: рідкісні й цінні видання; РЦВ; Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського; бібліотеки освітнянської мережі; оцифрування; електронна бібліотека; електронні ресурси; ЕР.

1. ВСТУП

Постановка питання. Зміни, що розпочалися в усіх сферах життя незалежної України на зламі ХХ–ХХІ століть, – глобалізація економіки, демократизація та формування інформаційного суспільства, швидке упровадження нових технологій, розширення міжнародних зв'язків тощо – зумовили зростання ролі освіти і бібліотек, що забезпечують розвиток педагогічної науки, освіти і практики, потребу їх реформування і радикальної модернізації. Розбудова бібліотек освітнянської галузі набула особливої актуальності в сучасних умовах у процесі реалізації важливої функції бібліотек – відновлення їх значущості як фундаменту культури, скарбниці документальної пам'яті людства. Книжкові пам'ятки (рідкісні й цінні видання) – невід'ємна частина бібліотечних фондів, їхня перлина. ЮНЕСКО, численні неурядові організації, усвідомлюючи небезпеку втрати давніх пам'яток писемності і друкарства через воєнні конфлікти, стихійні лиха, техногенні аварії, а також реальне старіння носіїв інформації, закликають усі установи-фондоутримувачі особливу увагу приділяти збереженню цієї сукупної пам'яті світу. У давніх зразках писемності, у виданнях ХІХ – поч. ХХ ст. зосереджено призабуті унікальні знання, неперевершені зразки мистецтва книги, поліграфічні особливості. У сучасній літературі застосовуються різні терміни для визначення категорії рідкісних і цінних книжок, сам же термін «рідкісна книжка» з часом набуває ширшого розуміння – від малотиражності чи фізичної рідкісності до цінності книжки за різними критеріями: змістом, художнім оформленням, поліграфічним виконанням, приналежністю видатній особі тощо. Упродовж ХХ ст. більшість великих бібліотек світу виділяли рукописні книжки, стародруки, рідкісні й цінні видання ХІХ–ХХ ст. в окремі підрозділи – це робилося з метою забезпечення особливих умов зберігання для таких пам'яток історії і культури. Ця традиція продовжується і на сучасному етапі розвитку бібліотек. Зберігання книжкових пам'яток у бібліотеках здійснюється двома методами: консерваційному або реставраційному. Це

збереження оригіналу або переведення видання на мікрофільм чи в цифровий формат для відтворення інтелектуального змісту і відображення зовнішнього вигляду оригіналу (створення копії).

Актуальність дослідження. Документи психолого-педагогічного й історико-культурного напрямку XVII – поч. XX ст., які зберігаються у фонді ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського й у фондах бібліотек освітянської мережі МОН України і НАПН України – є національним культурним надбанням України, джерельною базою для наукових досліджень. Ці документи, маючи велику соціально-культурну і наукову значущість, потребують детального вивчення і занесення їх до бази даних Державного реєстру національного культурного надбання, що забезпечить єдиний облік пам'яток історії і культури держави, зведення отриманої інформації в єдиному ресурсі, виявлення унікальних літературних пам'яток, а також наукове вивчення історико-культурної спадщини [2, с. 3]. Рідкісні й цінні видання, їх історію досліджували: Г. Ковальчук, І. Лосієвський, Л. Лисятников, Л. Сніцарчук, Г. Кисловська, О. Клименко, І. Крупський та інші науковці України і зарубіжжя, які зробили вагомий внесок у цей бібліотекознавчий напрям. Необхідно зазначити, що аналіз стану рідкісних і цінних видань в освітянських бібліотеках не вивчався.

Метою статті є вивчення стану формування, організації зберігання та використання фонду РЦВ у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського й мережі освітянських бібліотек МОН України і НАПН України. Для досягнення поставленої мети слід було дослідити склад й особливості зберігання РЦВ у фондах ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського і мережі освітянських бібліотек України з метою подальшого внесення їх до бази даних єдиного Державного реєстру національного культурного надбання, а також створення інтегрованого галузевого ресурсу на базі головної освітянської книгозбірні.

Об'єктом дослідження є рідкісні й цінні видання, що зберігаються у фонді ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського й у фондах бібліотек освітянської мережі України.

З метою виконання поставлених завдань у межах НДР «**Теоретичні засади формування інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського**» (керівник теми – Рогова П. І., канд. іст. наук, директор ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського) було проведено опитування й анкетування провідних бібліотек мережі щодо стану складу і кількості фондів РЦВ, й аналіз отриманих даних.

Необхідно зауважити, що незважаючи на довгу багатовекторну історію фондів в освітянських бібліотеках, вперше здійснюється спроба їх обліку з метою виявлення унікальних літературних пам'яток і наукового вивчення історико-культурної спадщини. У цьому, а також у комплексному підході до визначення характерних ознак аналізованого фонду РЦВ і визначення основних параметрів, за якими описують його склад, полягає **наукова новизна** дослідження.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Упродовж 14-річної історії ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського фонду РЦВ приділялась велика увага. У 2010 р. створено сектор рідкісних та цінних видань (сектор РЦВ), який є підрозділом відділу наукової організації і зберігання фонду. Мета сектору – зберігання й наукове опрацювання друкованих видань, що мають наукову, історичну, духовну і матеріальну цінність, з наданням доступу користувачам до культурного спадку минулого. Із дотриманням хронологічних рамок упродовж останніх років відбувалось виокремлення рідкісних і цінних документів із загального фонду до окремого приміщення (хронологічні межі документів обмежуються 1945 роком).

Чималій частині фонду РЦВ – документам психологічного, педагогічного та історико-культурного напрямку XVIII – початку XX століття у 2009 році було надано статус наукового об'єкта, що становлять національне надбання держави. РЦВ сформовано в підфонди (колекції): «Педагогіка», «Психологія», «Шкільні підручники і навчальні посібники», «Періодичні видання 1807–1917 рр.». Серед них слід звернути увагу на особливу колекцію, що зберігається лише в спеціальній педагогічній бібліотеці – «Шкільні підручники й навчальні посібники». Такі видання належать до так званих «зачитаних», масових видань: букварі, предметні підручники, дитячі книжки тощо. Зразки видів друку і типів видань – своєрідна характеристика епохи. Вони не становлять у наші дні цінності з точки зору пізнання нової інформації, проте науковцям, дослідникам ці видання допомагають вивчити історію розвитку того чи іншого питання, показати змістові характеристики книжок тощо.

Для оприлюднення РЦВ ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського науковцями відділу у 2005 р. підготовлено друкований каталог "Підручники та навчальні посібники для початкових і середніх навчальних закладів (1748–1917 рр.) з фондів Державної науково-педагогічної бібліотеки імені В. О. Сухомлинського". Упродовж 2011–2013 рр. підготовлено каталог «Підручники і навчальні посібники з гуманітарних дисциплін для початкових і середніх навчальних закладів (1918–1945 рр.) з фонду Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського», який буде видано у 2014 році і розіслано, як і попередній, бібліотекам освітянської мережі.

У травні–червні 2013 року працівниками сектору рідкісних і цінних видань відділу наукової організації та зберігання фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського у межах визначеної НДР «Теоретичні засади формування інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу на базі Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського» (науковий керівник – Рогова П. І., канд. іст. наук, засл. працівник культури України, директор ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського) було розроблено і розповсюджено анкету серед бібліотек освітянської мережі.

Мета дослідження – отримання (підтвердження) інформації про наявність РЦВ у фондах зазначених бібліотек, аналіз робіт, які проводяться з РЦВ зі збереження, популяризації та їх використання; дії щодо створення інтегрованого галузевого ресурсу, зокрема, оцифрування, мікрофільмування.

Завдання дослідження: проаналізувати анкетні дані й на основі одержаної інформації з'ясувати стан, кількість РЦВ у бібліотеках освітянської мережі, накреслити шляхи взаємовпливу, координації й кооперації в їх збереженні і використанні, розробити спільні дії щодо інтеграції робіт з формування спільної електронної галузевої бібліотеки для освітянської галузі України.

За даними анкет, у бібліотеках освітянської мережі України, РЦВ зберігаються в 58 бібліотеках, зокрема, НПБ України ім. В. О. Сухомлинського, бібліотеках вищих навчальних закладів III–IV р. а. педагогічного та інженерно-педагогічного профілю, державних і національних університетах класичного типу, обласних інститутах підвищення педагогічної освіти (ОППО), Львівській обласній науково-педагогічній бібліотеці. У шкільних бібліотеках такі видання відсутні. Аналіз інформації свідчить, що більшість бібліотек відповідально поставились до заповнення анкет, подано чіткі відповіді на сформульовані запитання. Але слід зазначити, що підхід до питання добору РЦВ у бібліотеках різний, хронологічні рамки не обмежуються 1917 роком (1918, 1919, 1945, 1950 рр.) (див. табл.). Ми підкреслюємо, що серед рекомендованих принципів добору документів виділено: хронологічний, історичний, меморіальний, мовний, принцип винятковості (неординарності видання), принцип повноти або комплексності РЦВ (колекції). Ідентифікація книжкових пам'яток здійснюється як за

окремими критеріями, так і за їх поєднанням. Термін «стародрук» або «першодрук» застосовується не лише стосовно **інкунабул**, й для книжок, надрукованих у країні протягом певного періоду після виникнення на її території книгодрукування [1. с. 191].

Формування фондів рідкісних і цінних видань у бібліотеках освітянської мережі – це крок до створення реєстру книжкових пам'яток. **Державний реєстр національного культурного надбання** (ДРНКН) – форма обліку пам'яток історії і культури державного рівня на території України [2]. Положення про ДРНКН було затверджено постановою Кабінету Міністрів України № 466 від 12 серпня 1992 р. [4].

Досліджуючи РЦВ у бібліотеках освітянської мережі, на підставі аналізу результатів анкетних даних з'ясуємо, що найбільша кількість РЦВ зосереджено у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського і в бібліотеках ВНЗ (див. *табл.*).

Майже 60 відсотків опитаних освітянських бібліотек, у тому числі їхній координаційний центр – ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського зберігають у своїх фондах понад 230 000 рідкісних і цінних видань, серед яких – 8 % галузевого спрямування; 3 % – періодичні видання, зокрема педагогічної і психологічної тематики. У 26 освітянських бібліотеках РЦВ виокремлено із загального фонду й відображено в традиційних каталогах, у 19 освітянських книгозбірнях частково сформовано електронні каталоги, в 11 бібліотеках ця робота в перспективі.

За інформацією респондентів, у книгозбірнях освітянської мережі зберігаються колекції й особові бібліотеки. **Колекція – книжкова пам'ятка** – організоване зібрання одиничних книжкових пам'яток і (або) книжок, що тільки в сукупності мають властивості цінного історико-культурного об'єкта (*ГОСТ 7.87-2003. Межгосударственный стандарт. Книжне памятники*). **Особова бібліотека** – бібліотека, що належала певній особі, зберігається як окремий комплекс у складі державних сховищ – бібліотек, музеїв, архівів [1]. Масив таких документів зберігається в бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка: особові бібліотеки родини Яблоновського, які передала бібліотеці його донька Теофілія Саніта – 2 246 прим., шляхтичів Мікошевських – 788 прим. та ін.; у бібліотеці Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова – особова бібліотека проф. П. І. Орлика, який у 70-х рр. ХХ ст. був проректором цього вишу. У загальному фонді бібліотеки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка на окремих стелажах зберігаються **меморіальні колекції**: П. В. Голубовського (1857–1907) – історика, професора Київського університету, М. А. Жовтобрюха (1905–1995) – українського мовознавця, доктора філологічних наук, члена редколегії журналу «Мовознавство», та видатних українських учених сучасності.

За результатами проведеного дослідження було з'ясовано, що окремі бібліотеки мають **тематичні зібрання**. Так, бібліотека Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка зберігає тематичні зібрання: освіта, педагогічні науки – 646 назв; історія, історичні науки – 2 029 назв; біологічні науки – 410 назв; мовознавство – 274 назви; художня література Польщі – 3 438 назв. У виокремленому фонді бібліотеки Маріупольського державного університету зберігаються тематичні зібрання «Рідкісні довідкові видання» – 145 прим.

Таблиця 1.

Стан РЦВ у бібліотеках освітянської мережі України

№ з/п	Назва бібліотеки	Заг. фонд б-ки	РЦВ		Оцифровані вид.	Форма доступу до оцифр. док.	Програмне забезпечення
			книжки	Періодичні вид.			

1.	ДНІБ України ім. В. О. Сухомлинського		90000 – рідкісних кн. (23200 – вид. до 1917 р. – наук. об'єкт)	180 назв до 1917 р.	957 док. (275657 с.)	У локальній мережі, на сайті	ІРБІС
2.	Львівська обласна науково-педагогічна бібліотека	598438	740 кн.	196			ІРБІС
3.	Бердянського ДПУ	257699	633 кн.				Політек-Софт
4.	Вінницького ДПУ ім. М. Коцюбинського	527548	1425 кн.		Фрагменти кн., іл.	У локальній мережі	ІРБІС
5.	Глухівського НПУ ім. О. П. Довженка	360695	7026 кн.				УФД
6.	Горлівського ПМ ДВНЗ „Донбаський ДПУ”	279000	1719 кн.	5 назв			
7.	ДВНЗ „Донбаський ДПУ”	565948	935 кн.				Уні-лаб
8.	Дрогобицького ДПУ ім. І. Франка	707311	1143 кн.				УФД
9.	Кіровоградського ДПУ ім. В. Винниченка	730295	3350 кн.		85 док. (13553с.)	На сайті	ІРБІС
10.	Криворізького ПМ ДВНЗ „Криворізький НУ”	610664	771			На сайті	УФД
11.	Республіканського ВНЗ „Кримський інженерно-педагогічний університет”	151147	2107		4 док. (2194 с.)	У локальній мережі	ІРБІС
12.	Мелітопольського ДПУ ім. Б. Хмельницького	404374	1145	77			ІРБІС
13.	НПУ ім. М. П. Драгоманова	1224821	4204	337	26	На сайті	ІРБІС
15.	Південноукраїнського НПУ ім. К. Д. Ушинського	317905	Близько 10000				
16.	ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький ДПУ ім. Г. Сковороди”	364358	5598				
17.	Полтавського НПУ ім. В. Г. Короленка	592840	12391	2277			
18.	Тернопільського НПУ ім. В. Гнатюка	642887	16461 (з 1731 р.)	4895 (з 1786)	96 док. (15509с.)	На сайті	УФД
19.	Української ПА (м. Харків)	889015	499				ІРБІС
20.	Уманський ДПУ ім. П. Тичини	392675	1597	114	92 док. (31094с.)	На сайті	УФД
21.	Харківського НПУ ім. Г. С. Сковороди	755227	1611 (1797–1915 рр.)	6 (1906-1915)		Сторінка	

				рр.)			
22.	Хмельницької ГПА	115110	12	7	10 док.	У локальній мережі.	
23.	Чернігівського НПУ ім. Т. Шевченка	661189	697 (17–18 ст), 1047–1918 р.				
24.	Кам'янець-Подільського НУ ім. Івана Огієнка	964165	25851	2500ж. 731 г.,	На сайті	У локальній мережі	
25.	Маріупольського ДУ	154166	612		84 док. (43587с.)		ІРБІС
26.	Ніжинського ДУ ім. М. Гоголя	979630	11981		17 (4913 с.)	У локальній мережі	
27.	Прикарпатського НУ ім. В. Стефаніка	773089	3282 (1769–1919 рр.)	1332 (1863–1939 рр.)		На сайті	УФД

У бібліотеках освітньої мережі України використовується різне програмне забезпечення для бібліографічного опису РЦВ і введенню їх до електронного каталогу бібліотек. Програмне забезпечення IRBIS використовується в 16 бібліотеках мережі, УФД-бібліотека – в 10, Політек-Софт – у 2, Унілаб – 1, ACCSS – 1, в інших – власний продукт. Частина бібліотек не повідомила про наявність комп'ютерних програм, з якими вони працюють, хоча і створюють електронні каталоги. Інформацію про РЦВ користувачі одержують з традиційного й електронного каталогів та іншого довідково-пошукового апарату бібліотек. Більшість бібліотек інформують про РЦВ на своїх веб-сторінках.

Пріоритетним напрямом бібліотечної політики на сучасному етапі стало формування інформаційно-інтелектуальних активів, істотною складовою яких є електронні ресурси (ЕР). Цьому питанню приділяється значна увага. Численні публікації в професійних виданнях акцентують увагу на створенні власних ЕР, забезпеченні доступу до них та ефективності їх використання користувачами.

Як головна бібліотека освітньої, координаційний центр мережі освітніх бібліотек ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського пропонувала бібліотекам освітньої мережі долучитись до корпоративної співпраці зі створення спільного електронного ресурсу з фахових питань, зокрема, створення зведеної бази фахових періодичних видань XIX – початку XX ст. На запитання анкети про можливість співпрацювати в цьому напрямі позитивну відповідь одержали лише від дев'яти бібліотек.

З інформації, поданої в «Анкеті з виявлення рідкісних і цінних видань у фондах освітніх бібліотек та про роботу з ними», стало відомо, що частина бібліотек мережі долучається до оцифрування документів, перенесення інформації на електронні носії (див. табл.).

Результати анкетування показали, що оцифровано лише 146 документів. Найбільше оцифровано документів у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (957 прим.).

«Програма зберігання бібліотечного фонду в Державній науково-педагогічній бібліотеці України ім. В. О. Сухомлинського на 2008–2015 рр.» та інструктивно-методичні рекомендації щодо формування й зберігання фонду рідкісних і цінних видань в освітніх бібліотеках МОН України і НАПН України, розроблені науковцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, розміщені на порталі бібліотеки і

надіслані до бібліотек мережі, сприятимуть цілеспрямованій і системній роботі з рідкісними і цінними виданнями. Розпочата робота з оцифрування документів – це крок до створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу. Документи, перенесені на сучасні носії інформації, стануть основою репозитарію мережі освітянських бібліотек, електронної бібліотеки держави, яка забезпечить професійні потреби фахівців освітянської галузі України [5; 6].

Існує чимало проблем, пов'язаних з архівним зберіганням цифрової інформації: якими способами зберігати електронні дані, де і як забезпечити можливості їх пошуку через 100–200 років. Ці проблеми виникають у зв'язку з розвитком програмного забезпечення, які мають бути сумісними зі старими системами. Проте за цифровими бібліотеками майбутнє і в епоху електронних публікацій і переведення друкованих документів у цифрові, виникає запитання: як добитися гармонійності друкованої та оцифрованої літератури, яку друковану продукцію насамперед потрібно оцифровувати, як зберігати й надавати користувачам інформацію [7]. Відбір документів для оцифрування розпочинається з аналізу видань, їх змістової цінності, фізичного стану документа, запитів користувачів на рідкісні і цінні книжки, що видаються до читальної зали. Перенесення інформації з паперового носія на інший коштує досить дорого, крім того, неможливо зовсім уникнути зовнішнього негативного впливу на друковану продукцію. Тому варто дуже відповідально підходити до відбору документів. Необхідно чітко визначити цінність документа: як часто видання надається користувачам, чи є ще інші примірники в інших бібліотеках, чи був він збережений на іншому носіїві. Усе це дасть змогу уникнути зайвої витрати коштів і часу на опрацювання, а також, – що найважливіше, – звести до мінімуму шкоду, яка завдається друкованим виданням. Для цього пропонуємо створити єдиний зведений список-реєстр оцифрованих рідкісних видань бібліотек освітянської мережі на порталі головної бібліотеки – ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з відповідними посиланнями на місце зберігання документа, для використання такої інформації на сайтах цих бібліотек.

Проведене дослідження дозволило виявити стан і напрями діяльності з рідкісними і цінними виданнями й засвідчило, що робота з фондами РЦВ у бібліотеках освітянської мережі України триває, удосконалюються методи роботи з цими документами, незважаючи на недостатнє фінансування, відсутність кваліфікованих кадрів, сучасного технічного і програмного забезпечення.

У зв'язку з вищезазначеним, необхідно здійснювати організаційні заходи щодо консолідованих дій, спрямованих на створення і взаємне використання ЕР, а бібліотекам мережі цілеспрямовано здійснювати заходи щодо збереження і надання доступу до РЦВ. Адже відомо, що не маючи можливості володіти всіма публікаціями, що цікавлять користувачів, наукові бібліотеки розвинених країн світу від ідеї «володіння документом» вимушено переходять до ідеї «доступу». Цьому питанню приділяється значна увага, про що наголошується у публікаціях відомих бібліотекознавців у фахових виданнях.

3. ВИСНОВКИ

Отже, забезпечення доступу віддалених користувачів до електронних інформаційних ресурсів – одне з першочергових завдань інформаційного забезпечення науки, освіти та культури, діапазон якого поширюється від засобів дистанційного навчання, порталів, довідок електронною поштою, мережевих технологій, груп співбесіди в Інтернеті (чатів), миттєвих повідомлень, телефонного зв'язку за допомогою Інтернету, інтерактивного відео, аж до найновітніших незвичайних технологій, які постійно з'являються. Електронні бібліотеки стають ключовими

інформаційними системами, що здійснюють накопичення й систематизацію документних ресурсів, інформаційне обслуговування користувачів шляхом організації доступу до першоджерел, систематизованого знання та надання комплексу сучасних мережових інформаційних сервісів [3].

Та частина бібліотечного фонду, яка не представлена в електронній формі й не охоплена корпоративним електронним каталогом, повинна інтегруватися на організаційно-технологічному рівні. Формами інтеграції можуть бути складання координаційних планів проведення робіт, книгообмін, міжбібліотечний абонемент, узгодження протоколів обміну, форматів даних.

Основою інтегрування бібліотечно-інформаційного ресурсу в сучасних умовах є інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) з усіма утвореними ними інтерфейсами, шлюзами, метаданими. Вони складають єдине вікно доступу до бібліотечно-інформаційних ресурсів, що є запорукою рівного доступу всіх користувачів до сучасних знань незалежно від їх статусу й місця перебування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковальчук Г. І. Книжкові пам'ятки (рідкісні та цінні книжки) в бібліотечних фондах / Г. І. Ковальчук. – К. : НБУВ, 2004. – 644 с.
2. Ковальчук Г. Чи потрібен Україні Державний реєстр книжкових пам'яток? / Г. Ковальчук // Бібл. вісн. – 2012. – № 6. – С. 3–110.
3. Ланде Д. Електронна бібліотека як середовище адаптивного агрегування інформації / Д. Ланде, О. Баркова // Бібл. вісн. – 2013. – № 2. – С. 12–17.
4. Положення про Державний реєстр національного культурного надбання. Постанова КМУ від 12 серпня 1992 р. № 466 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/466-92>.
5. Рогова, П. І. Роль освітянських бібліотек у формуванні інформаційного простору держави / П. І. Рогова // Пед. вісник. – Черкаси, 2009. – № 1. – С. 13–16.
6. Рогова, П. І. Формування всеукраїнського галузевого інформаційного ресурсу на базі Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського: стан і шляхи розвитку / П. І. Рогова // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – К., 2010. – Вип. 2 : Всеукраїнський інформаційний ресурс з питань психолого-педагогічної науки: сучасний стан та шляхи розвитку. – С. 10–27.
7. Сенченко М. Управління інформацією і цифрові бібліотеки / М. Сенченко // Вісник книжкової палати. – 2007. – № 10 – С. 3–5.

Матеріал надійшов до редакції 17.07.2014 р.

СОХРАННОСТЬ И ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ В ФОНДАХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ БИБЛИОТЕК УКРАИНЫ

Мацибора Надежда Григорьевна

заведующая отдела научной организации и сохранности фонда

Государственная научно-педагогическая библиотека Украины имени В. А. Сухомлинского, г. Киев, Украина

nadija.macibora@gmail.com

Аннотация. В статье предоставлен анализ работы образовательных библиотек с редкими и ценными изданиями на основе анкетных данных. В сравнительной таблице изложена информация о выполнении поставленных задач по сохранению, использованию редких и ценных книг, по оцифровке, микрофильмированию и их реставрации. Исследован состав и особенности сохранности редких и ценных изданий в фондах Государственной научно-педагогической библиотеки Украины имени В. А. Сухомлинского и библиотек

образовательной сети Украины с целью внесения их в базу данных Государственного реестра национально-культурного достояния Украины, создания интегрированного отраслевого ресурса на базе главной педагогической библиотеки. Определены проблемы и пути формирования, хранения и использования фонда редких изданий.

Ключевые слова: редкие и ценные издания; РЦИ; Государственная научно-педагогическая библиотека Украины имени В. А. Сухомлинского; библиотеки образовательной сети; оцифровка; электронная библиотека; электронные ресурсы; ЭР.

STORAGE AND USAGE OF THE CULTURAL HERITAGE IN THE FUNDS OF EDUCATIONAL LIBRARIES IN UKRAINE

Nadiia H. Matsibora

Head of the Department of Scientific Organization and Storage of the Fund

V. A. Sukhomlynskyi State Scientific Pedagogical Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine

nadija.macibora@gmail.com

Abstract. This paper examines the work of educational libraries with rare and valuable documents based on questionnaire. Information is presented in the comparative table for the tasks required for the preservation, using, digitizing, microfilming and restoration of these documents. The structure and features of the storage process of rare and valuable documents in the collections of the V.A. Sukhomlynsky State Scientific Pedagogical Library of Ukraine network and educational libraries in Ukraine are examined with a view to submit these documents to the database of the Single State Register of Cultural Heritage and to create an integrated sectoral resource based on the main educational library. The problems and ways of creating, storing and use of these documents of the national heritage of Ukraine are determined.

Key words: rare and valuable editions; RVE; V. A. Sukhomlynskyi State Scientific Pedagogical Library of Ukraine; educational libraries; digitization; electronic library; electronic resources; ER.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Kovalchuk H. I. Books of Great Value (Rare and Valuable Books) in Library Funds / H. I. Kovalchuk. – K. : NBUV, 2004. – 644 p. (in Ukrainian).
2. Kovalchuk H. Is the State Register of Books of Great Value Necessary in Ukraine? / H. Kovalchuk // A Library Bulletin. – 2012. – № 6. – P. 3–110 (in Ukrainian).
3. Lande D. Electronic Libraries as the Environment for the Adaptive Aggregation of Information / D. Lande, O. Barkova // A Library Bulletin. – 2013. – № 2. – P. 12–17 (in Ukrainian).
4. The Regulations on the State Register of the National Cultural Heritage. The Resolution of The Cabinet of Ministers of Ukraine № 466 from August 12th, 1992. – [Electronic resource]. – Available from : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/466-92> (in Ukrainian).
5. Rohova P. I. The Role of Educational Libraries in the Formation of the Information Space of the State / P. I. Rohova // A Pedagogical Bulletin. – Cherkasy, 2009. — № 1. – P. 13–16 (in Ukrainian).
6. Rohova P. I. The Formation of the All-Ukrainian Branch Information Resource on the Basis of V. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine: Its State and Prospects / P. I. Rohova // Scientific Works of V. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine / National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, V. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine. – K., 2010. – Ed. 2 : All-Ukrainian Information Resource on Psychological and Pedagogical Issues: Current State and the Ways of Development. – P. 10–27 (in Ukrainian).
7. Senchenko M. Information Management and Electronic Libraries / M. Senchenko // A Book Chamber Bulletin. – 2007. – № 10 – P. 3–5 (in Ukrainian).